

fic pariter, neq; includit necessitatem, quia tunc includeretur in voluntate creaturae, ergo necessitas eorum voluntatis divinis, quatenus divina est, & infinita; ac necessario recta, hinc enim est, quod necessitas se movet circa obiectum perfecte infinitum; ex quo sequitur, voluntati divinae libertatem, & necessitatem convenire ex diversis capitibus, nam libertas essentialis, & simpliciter convenit ei, quatenus voluntas est; & necessitas essentialis, & simpliciter, quatenus divina, & infinita; ac infinite recta; & quatenus voluntas est, ac libera, ut sic, non repugnat ei contingencia in sua actione, sed solum quatenus infinita voluntas; & circa infinitum obiectum. Hinc Rubion, p. dist. 10, quaest. 2, in fine ait, ideo Spiritum sanctum dici liberum, & non Filium, quia produci libere, ut hic sumitur, non est aliud, quam produci productione, per se requirente pro se principio voluntatem, cui ex hoc, quod volitiva est, agere contingenter competere possit, nisi aliud obviaret, scilicet infinitas potentiae, & obiecti, & dist. 13, qu. 1, art. 1, in fine consequenter ait, quod productio Spiritus sancti nequit dici generatio, quia requirit pro se principio naturam volitivam, cui ut tali non repugnat, nisi aliunde repugnantia esset, quod contingenter principiare, productio autem verbi dicitur naturalis, quia est talis, quod requirit pro se principio naturam intellectivam, quae necessitate intrinseca tendit ad producendum simile in natura, & est naturalis, ut naturale dividitur contra voluntarium.

163 Sed obiectis, unde est, quod voluntas, licet necessario agat, non tamen naturaliter agit; cum non possit natura magis esse se determinata ad agendum, quam quod sit necessitata ad agere. Quod si dicas non esse necessitatem ad agere, sicut est agens naturale, quod semper agit; ut determinatum ab alio ad sic agendum; sed necessitatur ad agendum, per principium sui ipsius determinativum ad hoc velles; Hoc non juvat, quia etiam grave hoc modo diceretur libere deorsum descendere, quia descendit deorsum per principium sui ipsius determinativum ad hunc deorsum. Ad hanc obiectionem plura dicit Doct. quol. 16, v. omnino videntia, & tandem concludit, quod illa cautio descendens est naturalis, & ista libera, quia hoc est hoc, & illud est illud; dicit tamen potest esse his, quae ibi habet Doct. illam causationem descendens ad hunc fore naturalem, quia grave est non sit determinatum ad descendendum ab alio in actu secundo, quia sic determinat ad illum; est tamen determinatum in actu primo, nam habito a generatione principio naturaliter determinativo ad descendendum, qualis est gravitas, naturaliter etiam in actu secundo dicitur ad descendendum determinari, unde non est determinatio activa eiusdem rationis cum determinatione activa voluntatis, quae neque in actu primo, neque in actu secundo est ab alio determinata, sed seipsum omnino determinat, ut dominum sui actus, ex praevi cognitione, & electione, potest etiam addi ex modo dictis causationem necessitate volitionis esse liberam, non sic in gravi causationem activam descendens, quia actus ille necessitatur oritur a divina voluntate, quatenus infinita, & circa infinitum obiectum, non quatenus voluntas est, quia sic potest non oriri, cum voluntas, ut sic, non repugnet contingenter agere; ad descendens ille ita causetur a gravitate, ut in nullo sensu nequeat ab ea non causeri, unde licet tam spiritatio Spiritus sancti, quam descendens lapidis deorsum sint eque summe determinata quoad exclusionem indeterminationis ad utrumlibet, tamen quoad exclusionem indeterminationis dominii magis determinatus est descendens lapidis deorsum, quam spiritatio Spiritus sancti; imo si spiritatio Spiritus sancti precise consideretur, ut oritur a voluntate divina, quatenus voluntas est, ut sic, non quatenus infinita; ad huc dici potest magis indeterminationem etiam indeterminatione ad utrumlibet, quam descendens lapidis deorsum, quia voluntati, ut sic, talis indeterminationis non repugnat, sed tantum, quatenus voluntas infinita.

169 Ut autem praefatum discrimen inter processionem Filii, & Spiritus sancti ex Aug. aliarum etiam ratione probemus, recolenda est in mente definitio generationis viventium, quae ex instituto declarata fuit dist. 3, de gen. & cor. quaest. 1, & erat haec, generatio viventium, est productio naturalis viventis a vivente similis producenti in natura, quae est definitio tradita a Scot. 3, d. 8, qu. 1, ad quaestionem, & coincidit cum communi tradita a D. Thoma p. 1, quaest. 27, art. est origo viventis ex principio vita continentis in similitudinem naturae; illa vero particula naturalis, quae ponitur a Scoto tanquam omnino, necessaria, & praecipua ad exprimentum conceptum quidditativum generationis viventium, licet non legatur in definitione communiter recepta ex Div. Thoma loc. cit. omnino tamen subintelligi debet, quoniam expressio ponitur a Philosopho 2, de anima text. 34, cum ait generationem viventium definitiis, naturalissimum operum, quae in viventibus, est facere aliud, quale ipsum, animal quidem animal, plantam autem plantam idem habet 7, Met. 28, generans tale est, quale quod generatur, non tamen idem nec unum numero, sed unum specie, ut in naturalibus, homo namque hominem generat, quod etiam inductione probari potest in omnibus viventium generatio nibus, quae nulla proorsus excepta fiat productiones

naturales, & dependentes a principio secundum se determinato ad producendum aliud tale quale ipsum est in natura, & non a principio secundum se indifferenti, cuiusmodi est voluntas; Hinc ait Doct. p. d. 13, quaest. un. ad 1, prin. in tali productione ex parte agens requirit inclinationem naturalem, seu formam naturalem, quae fit principium agendum, quia licet considerando generationem sub ratione mutationis naturalis eius tendatur ex parte principii passivi, scilicet subiecti naturaliter in lineam ad formam recipiendam; tamen si sumatur sub ratione productionis, ut sumitur in proposito, naturalitas eius sumi debet ex parte principii activi, quatenus scilicet agens producit principio naturaliter inclinatio, ac determinatio ad agendum; ex quo deducitur, quod ut productio alicuius viventis sit generatio, non solum exigitur, ut sit origo viventis similis producenti in natura; sed debet ita procedere vivens, ut ex vi ipsius processionis, & originis fit similis producenti in natura, ut passivus omnes concedunt; & Doct. etiam p. dist. 10, quaest. un. ad 1, prin. Sed talis non est, nisi processio naturalis, & ergo, minor probatur, quia ex 2, Phys. naturae est determinata ad unum idem, ad unum specie effectum, ut Doct. explicat quol. 2, F. quia agens naturae agit per formam determinatam ad unum; nec est ibi principium indeterminationem respectu oppositorum, sicut est voluntas ex sua ratione formalis considerata, ut sic; quare per hanc particulam excluduntur productiones omnes viventis a vivente factae per principium liberum, unde quavis primi homines Adam & Eva fuerint a Deo producti, ut viventes a vivo, ac etiam aliquo pacto ad eius imaginem, & similitudinem, illa tamen productio non fuit generatio, quia facta fuit per principium liberum, & non ex se determinatum ad producendum sibi simile in natura; quod si etiam vera esset fabula Dedali, vivas, & animatas status producentis sibi similes in natura specifica eadem ratione neque illa productio licet esset similis in natura, tunc generatio dici potuisset, quia non erat per modum naturae, sed voluntatis, & artis; & consequenter hac eadem ratione processio Spiritus sancti in divinis, licet sit alicuius similis in natura, quia tamen non est similis ex vi suae productionis, seu potius principii productivi, ideo nequit dici generatio, neque ipse Filius, quia nimirum producit, per principium liberum, scilicet per voluntatem; & non ex se determinatum ad producendum sibi simile in natura.

Dices, adhuc urgeat contra nostram sententiam ratione scriptis supra contra alias inculcatam, ex ratione invocationis deductam, nam cuius processio est univoca, hoc plane, est vi suae productionis assimilatur producenti, sed Spiritus sancti productio est univoca in perfectissimo modo, ex supra concessis, ergo procedit similis producenti ex vi suae productionis, & sic redit integra difficultas. Respondet Smilng, disp. 3, q. 2, num. 113, generatione viventis esse univocam, ita ut genitum assimilaret generanti secundum speciem viventis in se ipsum, hanc tamen invocationem non sufficere ad propriam dictam viventis generationem sed praeterit requirit, quod genitum a generate procedat secundum similitudinem, sed quod procedat simile ex vi suae productionis, quatenus talis modus productio est. Hae tamen solutio nisi melius declaratur non satisfacit, imo directe ab obiectione infringitur, quia productio univoca ex vi sua, quatenus talis modi productio est, tendit in similitudinem naturae specificae, alioquin univoca non foret; sed productio Sp. S. est univoca nominis, quam Verbi productio, ut contra Radam offendimus n. 151, ergo ex vi suae productionis, quatenus univoca, procedit ut similis producenti in natura; Quare dicendum est, aliud esse productum univocae procedere simile in natura producenti ex vi suae productionis; aliud vero ex vi sui principii productivi, quod sit ex se determinatum ad producendum sibi simile in natura; potest enim esse primum sine secundo, si nempe productio univoca fiat per principium liberum, tunc enim productum ex vi suae productionis producit simile producenti in natura, quatenus ex vi eius communicatur productum eadem naturae specifica productionis non tamen procedit simile ex vi principii productivi, quod sicut libet, non est de se determinatum ad producendum sibi simile in natura, & hac ratione in proposito processio Spiritus sancti, licet fit similis in natura, non dicitur generatio, quia ex vi suae productionis accipit quid natura similem producenti, non tamen modo naturali, sed libero, & hoc est, quod alii dicunt, sicut ex vi suae productionis non solum procedere simile in natura Patris producenti, sed etiam procedere, ut similem, quia procedit modo profus naturalis, & ex vi principii ex se intrinsece tendentis in similitudinem naturae; Spiritus sanctus vero ex vi suae productionis procedit quidem similis in natura producenti, quia procedit per processionem univocam, sed non procedit, ut similem, quia non ex principio naturali, sed libero, quod non est ex se determinatum ad producendum sibi simile in natura; quare apud Scotum aliquid procedere ex vi suae productionis simile producenti, idem est, quod procedere ab eo perfecte per modum naturae colligitur ex p. d. 10, q. 1, un. ad 1, prin. ubi ait, quod filius ex vi suae productionis procedit, ut

similis Patris, Spiritus Sanctus non procedit, ut similem ex vi productionis suae, & ait, hoc probari ex illa definitione naturae, quod adducta fuerat in illo primo argumento, natura est vis iusta rebus ex similitudine similibus processans, quam Doctor exponit, esse intelligendam de similibus ex vi suae productionis, seu productionis non de se, sed de se, quod dicitur filium, non Spiritum sanctum, ut similem ex vi suae productionis, ac dicere, filium, non Spiritum sanctum, procedere per modum naturae, natura enim de se inclinatur ad assimilandum sibi productum, ut quae ad se si perfecte agat per modum naturae, perfecte quoque, & univocae, seu in specie infusa, vel quasi specie assimilatur sibi productum voluntas autem de se non est ad hoc inclinata, sed nata est mediante amore impellere, & inclinatur amantem ad amatum; hoc ergo, quod est procedere; ut similem in natura producenti, est procedere per modum naturae, & quod est procedere, perfecte per modum naturae, est procedere per modum similibus cum suo principio in specie infusa. Ex hoc denique facile solvitur ratio dubitandi ab initio quaestiois allata, quod Spiritus Sanctus vi suae processionis procedit similis producenti perfecte similitudine, quia est in identitate numerica naturae; ergo eius productioni tota convenit definitio generationis viventium quod sit origo viventis a vivente a principio conjuncto in similitudinem naturae; diximus enim, in ea definitione subintelligi debere, quod sit origo naturalis, quae particula expressit ponitur ab Arist. & non additur a nobis ad libitum, ita quod productio, quae est generatio, non sufficit, ut tendat quomodo cumque in similitudinem naturae; sed debet tendere modo naturali, & ex vi principii productivi, quod deficit processioni Spiritus Sancti, qui licet ex vi suae productionis procedat similis in natura producenti, non tamen procedit, ut similem, quia non procedit per modum naturae, seu principii naturaliter operantis.

Alia ratio discriminis declaratur ex Patribus.

171 Aliam quoque rationem discriminis inter processionem Verbi, & Spiritus sancti adduxit Scotus p. d. 10, qu. 1, un. ad 1, prin. ubi Verbi processionem esse generationem, non autem processionem Spiritus sancti, quod licet non est imago Patris, sicut Filius, qui ex vi suae productionis procedit, ut similem Patris, quae etiam ratio innuitur S. S. Patribus, dum filium appellant imaginem Patris, non vero Spiritum sanctum, & esto expressis hinc non deducunt processionem Filii esse generationem, non autem Spiritus sancti, tamen eo ipso implicite deducunt, quod solus Filius dicitur Patris imago, non si solus Filius est, imago Patris, & solus Filius dicitur retinens productionis, quae dicitur generatio, sequitur pariter processionem Spiritus sancti non esse generationem, quia per eam non procedit, ut Patris imago; Anselmus in Monolog. cap. 53, loquitur, sicut Verbum, mox ut consideratur, se prolem esse ejus, quod procedat, evidenter probat praeterquam referendo Patris imaginem, se amor patris, se prolem negat quae dicitur a Patre, & filio procedere intelligitur non statim tam perspicua exhibet se contemplatione, quae est similitudo. Aug. 9, 4, in Deteron. fit Patris est, similis Filius, etiam imago veritate dicitur, & in Spiritus sanctus similis quidem dicitur, imago non dicitur, Cyrillus lib. 3, thesaur. cap. 1, quem admodum si quis depictam Regis imaginem videret, & natus pulcherrimam imaginem, ipsum Regem videret, sed videret, utique ad eum imago diceret, & quae non videret, Regem videret, ego, Rex unum sumus quantum ad eam similitudinem ego in Rege, & Rex in me est, sic, & Filius, &c. Ratio autem, cui Patres Filio magis ad scripturam rationem imaginis, quam Spiritui sancto, cum tamen ambobus similes in natura perfectissime producenti, in qua similitudine potissimum fundatur ratio imaginis naturalis, deducitur ex supra dictis, quia illi loquuntur de imagine intentionali, haec quidem ratio imaginis sibi Filio accommodari potest, qui ex vi suae productionis procedit, ut notitia, & Verbum ex memoria fecunda Patris, cuius proprium est representare intentionaliter, & declarare obiectum de quo nascitur, Spiritus Sanctus autem, cum procedat ut amor per voluntatem fecunda, cuius non est representare rem amaram, sed potius eam representatam supponit per adum intellectus praecedentem, ut producat, hinc est, quod dici nequit imago intentionalis sui producentis, unde in hoc capite potiori iure ratio imaginis sibi applicatur, quam Spiritui sancto; Verum quia, ut supra arguebamus contra Vasquez, & Amicus, relatio filiationis supra imaginem intentionalem non fundatur, quia Verbum non solum est imago intentionalis obiecti, quod exprimit, & tamen non dicitur ejus filius; neque etiam necessaria per se est ad relationem filiationis fundandam, quia Petrus est filius Pauli, nec tamen eum intentionaliter, ac intelligibiliter representat, non ex hoc capite arguitur haec secunda ratio, quod scilicet secunda persona fit Filius ejus, quae processio generatio, quia est imago producentis, aut producat per modum imaginis, quem admodum eam deducebat Vasquez, & Amicus; nam pa-

rum refert, ut productum dicitur filius producentis, cuius productio generatio, quod productum fit imago intentionalis producentis, illudque intelligibiliter exprimit, sed hoc attendi debet ex ratione imaginis naturalis, quae in similitudine naturae praecise fundatur, quod enim fit imago naturalis sui producentis in natura intellectuali, utique dici debet filius, cuius productio generatio; & hoc est, quod supra dixi n. 158, in fine, quod hic potius respicere debemus similitudinem naturalem, quae dat denominationem filii quam intentionalem, quae praecise dat productum denominationem Verbi.

Verum quoniam de hac similitudine naturali loquendo aequè perfecte Spiritus Sanctus assimilatur producenti, sicut Filius Patris, cum ex vi suae productionis, ita fit Datus univocae Spiritus Sanctus, sicut Pater, & Filius, tota difficultas explicanda rationem adductam consistit in hoc, quare ratio, perfecte potiori etiam iure accommodatur Filio, quam Spiritui sancto, cum eque sint similes in natura producenti; & quidem ratio de ducenda est ex dictis n. 154, quod ad rationem imaginis naturalis tria requiruntur, nempe similitudo, in natura specifica respectus producti ad producentem, & quod productum ad producentem procedat modo naturali, & per modum naturae, nam ex vi huius tertii conditionis productum habet, quod non tantum procedat in similitudinem naturae, quia id habet ex vi primae conditionis, sed etiam, quod procedat ut similem, quia procedit ab eo per modum naturae, ad hoc precise tendentis ut assimilet sibi productum in natura, & ideo licet Spiritus Sanctus ex vi primae & secundae conditionis habeat rationem imaginis, tamen quia deficit tertia conditio, potiori iure filio accommodatur etiam ratio imaginis naturalis, quam Spiritui sancto; & hoc est, quod dicebat Sc. p. d. 10, q. 1, un. ad 1, prin. quod Spiritus Sanctus non est imago Patris, sicut Filius, qui ex vi suae productionis procedit, ut similem Patris, quibus verbis non negat ab solute, Spiritum sanctum esse imaginem Patris, neque ab solute affirmat habere rationem imaginis, sed ait, non habere rationem imaginis, quantum sufficit ad fundandam filiationem, quia ex vi suae productionis non procedit, ut similem Patris, quod in Scot. idiomate iam diximus idè significare, quod non procedere per modum naturae; Quod totum facile colligitur etiam, e testi monio Anselmi, relato, nempe in & ipse ab solute negat Spiritum sanctum esse imaginem Patris, sed ita non statim tam perspicuum exhibere se cõtemplanti eius ex quo est; similitudinem ex vi suae processionis, & ex modo, quo procedit a Patre, & Filio, sicut Filius est statim exhibet ex modo, quo procedit a Patre, concedit ergo etiam Spiritum sanctum esse imaginem Patris, quia est similis in natura, sed non ita expressam, & perspicuam, qualis est filius, & huius rationem reddens inquit, esse quia, Verbum, mox ut consideratur, se prolem esse ejus a quo procedit evidenter probat praeterquam referendo parentis imaginem, quibus verbis significat, potiori iure rationem imaginis accommodari filio, quia est proles parentis, & a Patre procedit tanquam proles, & patris; procedere autem per modum prolis, & patris est procedere per modum naturae, ut natura contradiditque illa a voluntate, ut docet, Aug. supra relata 9, de Trin. c. 12, quo modo non procedit Spiritus Sanctus; Accedit etiam alia ratio superius infinuata n. 156, quare filio magis accommodatur ratio imaginis etiam naturalis, quam Spiritui sancto, quia nempe filius praeter similitudinem intentionalem, quae exprimit Patrem, ex vi etiam suae processionis refert magis similitudinem quoque eius naturalem, quia nempe assimilatur Patri, nempe in natura, sicut Spiritus Sanctus, sed etiam alio modo in proprietate personali, quatenus producit per dictionem intellectus, quod non convenit Sp. S. ex vi suae processionis, ut ibi explicatum est.

Hinc vero deducitur, hanc posteriorem rationem discriminis non esse primam, & immediatam sed pedere a priori iam assignata ex D. Aug. si enim quatuor quate Verbum ex vi suae productionis procedit, ut imago Patris, non autem Spiritus Sanctus, alia ratio convenientior assignari posse non videtur, nisi quia imago naturaliter procedit, & imprimitur ab imaginato, hinc etiam rationem dedit Ansel. cur filius magis perspicue referat naturalem Patris imaginem, quam Spiritus sanctus, quia nempe procedit, ut eius proles per modum naturae, nam in alio sensu falsum est, Spiritum sanctum quoque non esse Patris imaginem, cum sit eadem perfectissime similis in eadem etiam modo, natura, sicut filius; itaque secunda Trinitatis persona idem filius est, cuius productio generatio, non vero Spiritus, quia ex vi suae productionis procedit per modum imaginis ipsius producentis, non tantum intentionalis, quia haec ad fundandam filiationis relationem non sufficit, sed etiam realis, & naturalis, & si quare, quare secunda persona magis habeat rationem imaginis naturalis ipsius producentis, cum aequè similis in natura producat, quoque tertia persona, procedendum est, quia secunda procedit per modum prolis, & patris, quod est procedere per modum naturae, non ita tertia; juxta quem dicendi modum facile defendi potest discrimen positum a Vasquez, & aliis supra relatis numero 152, & facillius diluuntur quae

eunque contra hoc obicit Suarez lib. 11. de Trinit. cap. cit. ut patet art. seq. Quoniam vero de ratione imaginis intentionalis est, ut sit actualis representatio sui producentis, de ratione autem imaginis naturalis non est actu representare, sed tantum posse representare. Num si nullus esset intellectus creatus, adhuc equus productus esset Filius, & imago equi producentis; hinc secunda persona si consideretur sub ratione Verbi, ut sic, est imago intentionalis, & actualis sui producentis, idque minus convenit ei non proprie, sed appropriate, ut dictum est ex Scoto quol. 3. art. 3. num. 149. in fine; si vero consideretur, ut Filius, sic est imago naturalis sui producentis, quatenus est apertus representare suum producens formaliter per similitudinem naturae, quam media productione accipit a producente, nam per id productum fit formaliter apertum ad representandum suum producens, per quod fit simile illi, fit autem productum simile producenti ratione naturae ejusdem, quae communicatur producto, ergo vi talis naturae fit productum apertum ad representandum realiter suum producens; quare cum ex vi sui productionis peculiari modo Filius accipiat naturam producentis, quam faciat Spiritus Sanctus, ut iam dictum est, sequitur etiam ex vi sua productionis esse priori jure imaginem naturalem Patris, quam fit ille.

ARTICULUS QUARTUS.

Objectiones diluuntur.

174 IN oppositum Primum obicitur contra precipuum nostrae affectionis fundamentum, quod Spiritus Sanctus liberè producat, id quod nec ejus productio possit dici generatio, nec ipse Filius, quia id dicitur naturaliter agi, loquendi à principio, in quantum determinatum ad unum; at hoc ipsum est necessarium agi illud enim dicitur agi necessarium, quod omnibus ad agendum requisitis positus non potest non agi, quod autem non possit non agi, sit ex determinatione sui principii ad agendum; ergo sunt idem agere naturaliter, & necessarium; atque ita cum Sp. S. procedat necessarium dicentis est etiam naturaliter procedere, non autem liberè. Tum quia libertas, & necessitas in eodem actu prout repugnant, idque supponit Scholasticus omnes, & SS. Patres, quando de libertate scribunt humani arbitrii eamque cum praesentia, & providentia divina conciliare cõtendunt, nitunturque ostendere, hæc libero arbitrio minime necessitatem inferre, ergo supponunt omnes necessitatem libertatis repugnare; male ergo Scotus in hac controversia de productione Spiritus Sancti novam cõficit libertati acceptionem, quod possit cum necessario in eadem actione consistere, unde quomodo sit etiam hæc questio de nominis ut aliqui dicunt, quod quidem omnes fateantur, Spiritum Sanctum produci omnino necessario etiam necessitate inevitabiliter, ad hæc tamen Scotus, vel male, vel saltem singulariter loquitur, & sine ulla ratione, vel auctoritate communem modum loquendi deserit. Tum tandem, quia agens liberum differt ab agente naturali, quod hoc positus omnibus necessarium ad agendum prærequirit potest agere, & non agere, non autem illud ut sapè dictum est disp. 3. & 4. agendo de libertate nostra. Hinc Aug. 3. de lib. arb. illud ait esse nobis liberum, quod est in potestate nostra, eum vero appellat motum naturalem, quem non habemus in nostra potestate, quales dicuntur esse primi motus.

175 Respondet, hæc, & similia argumenta à Thomistis congesta contra Scotum in hac materia de libera Spiritus Sancti productione ortum ducere ex vario modo explicandi libertate, prout est communis Deo, & creature, ut notavi disp. 7. de anima quest. 2. art. 1. num. 13. cum enim Thomistæ solam agnoscat indeterminationem ad utrumlibet, scilicet ad agendum, vel non agendum, aut ad sic agendum, vel oppositum, & in hoc præcisè dicant consistere dominium, quod habet potentia libera super suum actum, negant consequenter libertatem, ut sic, cum necessitate coherere posse, & duplex duntaxat agnoscat libertatis genus, unam, quæ dicitur contradictionis, quia est ad oppositum contradictorie, ut ad actum, & suspensionem actus, quæ etiam dici solet libertas exercitii; alteram quæ dicitur cõtrarietatis, quia respicit extrema cõtrarie opposita, ut velle, & nolle, quæ etiam dici solet specificatio, Scotistæ vero ultra hæc duas libertatis species, quæ semper cum contingente referuntur, aliam libertatis speciem agnoscent, quam vocant essentialiam, quæ quia convenit voluntati, ut sic, & quatenus præcindit à creatura, & divina, & est fundamentum omnium aliarum libertatum, & illis præsupponitur, adeo quod illa sine ista esse non possunt, bonè tamen ista sine illa cum fit prior est; quæ quidem consistit in simplici dominio, quod habet voluntas supra suum actum, quæ quidem libertatis species indifferenter se habet ad contingentem, & necessitatem, & cum utraque composibilis est, & quidem rationabiliter, quia necessitas non opponitur libero, sed contingentem ex 2. Partit.

cap. 3. modalibus; tum quia, ut dictum est n. 167. necessitas non semper tollit dominium potentie super actum suum, sed tantum quando necessitas intelligitur præcedere actum, & potentiam determinare ad illum, ut dictum est ibidem ex Scoto, quol. 16. Ad argumentum itaque; nego minorem cum suis probationibus, tanquam insufficientibus, quandoquidem ad actionem naturalem non sufficit, quod sit à principio, quatenus ad unum determinatum quomodocumque; sed requiritur, quod sit à principio aliunde determinatum, & non à seipso eligibiliter ad unum determinatum, nam in principio hoc secundo modo ad unum determinatum possunt stare simul libertas essentialis, & necessitas, sed necessaria ad unum determinatum, quoniam talis determinatio ad unum provenire potest ex tali perfectione principii, ob quam non possit non eligere cum perfecta cognitione illa partem, ad quam se se determinat; & ob talem perfectionem dicimus Deum amare seipsum necessario, etiam si liberè, & Spiritum sanctum spirare, quatenus divina voluntas ob suam rectitudinem, & obiecti infinitatem cum perfecta cognitione eligibiliter in his actibus omnino defixa maneat. Ad 2. cum Patres, & Scholast. eo modo loquuntur ut libertas necessitatem excludat, nõ loquuntur de libertate essentiali præcisè, ut communis est Deo, & creatura, sed de libertate defecibili, & propria huani arbitrii, & quæ necessaria est ad exercendos actus morales præceptos, vel prohibitos, atque idè laude, vel vituperio dignos, pro quibus utique necessaria est libertas ad opposita contrarie, vel saltè contradictorie, & quia de libertate in hac acceptione frequentior est sermo, hinc absolute dicitur libertate necessariam opponi, aliquid tamen etiam Patres locuti sunt de libertate essentiali, quæ convenit voluntati, sic, & quatenus opponitur naturalitati, & consistit cum necessitate, ut constat ex testimoniis Aug. & Anselmi adductis n. 166. neque singularis fuit Scotus in hoc modo loquendi de libertate essentiali, quod possit stare cum necessitate, nam præter Scholast. pro nostra sententia citat, ita præsertim loquitur D. Thomas questio. 16. de potentia art. 2. ad 5. ubi ait, quod Deus sua voluntate liberè amat seipsum, & necessarium est, quod tantum amat seipsum, quantum bonus est, ac etiam quod liberè Spiritus Sanctus procedat à Patre, non tamen possibiliter. Sed ex necessitate, & frustra contendunt Thomistæ. Angelicum hæc sententiam retractat in 1. q. 17. quia ibi ne verbo quidem id significavit, & naturale. Ibi accipit pro necessario, & ut opponitur contingentem. Ad 3. illa differentia inter agens liberum, & naturale intelligitur de agente libero libertate ad opposita contrarie, vel contradictorie, quæ est propria liberi arbitrii creati, & de qua frequentius loquuntur Scholast. in materia de præscientia, & providentia, non autè de agente libero libertate essentiali, ut sic nam differentia inter agens se liberum, & naturale est, quod agens naturale dicitur illud, quod est aliud, & nõ à seipso eligibiliter determinatum ad unum; agens vero liberum, quod supposita cognitione omnium eligibiliter, & complacenter se determinat ad unam partem; five contingente, five necessario, unam fundatam in indeterminatione dominii, quæ opponitur naturalitati, alteram fundatam in indeterminatione ad utrumlibet, quæ opponitur necessitati; quod nõ est in nostra potestate altero, ex his modis, non est nobis liberum; quod autem est in nostra potestate dominii, licet nõ sit in potestate contradictionis, est nobis essentialiter liberum, & voluntarium, quamvis non culpabiliter, & merito, quo sensu loquitur ibi August. de motibus liberis.

Dices, nulla est repugnantia in hoc, quod Spiritus sanctus dicatur naturaliter produci, etiam si producat per voluntatem, ita ut eadè divina voluntas ad intrinsecè dicatur naturaliter operari, quia operatur necessario, & ad extrinsecè, quia contingente; sicut enim non repugnat, quod idem principium sub diversis ratione, & respectu actuum diversorum sit necessarium, & contingens, ita pariter non repugnat, quod idem principium sub diversis ratione, & respectu actuum diversorum sit naturale, & liberum. Respon. Smiling. disp. 3. q. 6. n. 324. quod quando dicitur Doct. naturale, & liberum à primo, & adæquate dividere principium activum, ut actuum naturaliter nequeat esse activum liberè, neque cõtrà, intelligi debet de eo, quod non potest esse per se, & intrinsecè, tamen bene potest naturale per se, intrinsecè esse liberum per accidens, & per participationem; & liberum per se, & intrinsecè potest esse naturale per accidens, & per participationem, & idem est de necessario & contingente per se, atque intrinsecè, & per accidens, atque per participationem, & hoc solum probat instantia; itaque divisiones principii activi in naturale, & liberum, itemque in necessarium, & contingens, ut sint essentialiter, debent intelligi de per se, & intrinsecè naturali, & libero, necessario, & contingente; hoc modo illa differentia nunquam possunt convenire eidem principio proximo, quod vocamus principium quo, & potentiam activam. Hæc tamen paritas admittit à Smiling, quod principium activum ita eque primò, & immediate dividatur, tanquam per differentias essentialis oppo-

fitas per necessitatem, & contingens, sicut dividitur per naturale, & liberum, si ambo accipiuntur per se, & intrinsecè, & quod hoc modo accepta nunquam convenire possunt eidem principio activo, non videtur satis coherere cum doctrina ex Scoto adducta n. 163. & ab omnibus Scotistis recepta, quod nimirum naturale duntaxat, & liberum per se primò, & adæquate dividunt principium activum, ita quod eidè quocumque modo consideretur, & cuiuscumque comparatur convenire non possint, ut dicitur de ratione, & irrationali respectu animalis; necessarium vero, & contingens non ita primò, & adæquate dividunt principium activum, neque ita inter se opponuntur, quod eidem respectu diversorum convenire nequeant, unde non sunt differentie essentialis principii activi, sed sunt quidam modi agendi accidentales, qui per comparationem ad diversa obiecta eidem principio convenire possunt. Deinde cõtèr hæc solutionem posset urgeri argumentum factum à Scoto q. 4. prol. in simili casu, quod convenit alicui per se, & intrinsecè, oppositum eius nec intrinsecè, nec extrinsecè, per se, nec per accidens ei competere potest, ut patet de rationalitate, & irrationalitate respectu hominis, qui nec per accidens, nec per participationem irrationalis dici potest; ergo si semel aliquod principium est per se naturale, ac intrinsecè necessarium, nequibit esse per accidens, & per participationem liberum, & contingens. Præstat ergo ex doctrina tradita cum Scoto n. 163. negare paritatem; quoniam naturale, & liberum sunt differentia per se primò, & adæquate dividendes principium activum, quare sicut implicat, quando alicui (speciei) convenit una per se differentia, posse eidem oppositam convenire, nec per se, nec per accidens; ita in proposito implicat, principium per se naturale activum posse esse activum liberè per accidens, & per participationem; non sic autem est de necessario, & contingente, quia non sunt differentie essentialis principii activi, sed quidam modi accidentales, qui per comparationem ad diversa obiecta eidem principio convenire possunt; nam agere necessario, ut opponitur modo agendi contingentem, est sic agere, quod non possit non subsequi actio, unde quæ proveniat huiusmodi necessitas; agere vero contingenter per oppositum est sic agere, quod actio possit non subsequi, vel quia impeditur potest, vel ex libertate agens; unde necessitas, inde contingens in actione potest principio activo obvenire etiam ab extrinsecò, ac naturalitas, & libertas non nisi ab intrinsecò, & ex eius essentiali constitutione potest convenire, atque idè invariabiliter ei unum, vel alterum convenit, cuiuscumque extrinsecò comparatur. Dices, motus primò primò nostræ voluntatis dici per accidens naturales, & cõtèr actus voluntatis ad exteriorum exteriorum dici libero per participationem, ex subordinatione ad voluntatem. Respondeo, tunc accipi naturam, & liberum, ut coincident cum necessario, & contingente, non autem prout naturale dicitur intrinsecè, & contingente principii ad agendum, & liberum intrinsecè, ac indeterminatione dominii, nam in hoc sensu nulla potest esse indeterminatione potest libera, etiam per accidens, & per participationem, sed tantum contingenter activa per subordinationem ad voluntatem, quæ potest applicari ad agendum, vel impediri, ut docet Scot. quol. 166. ubi ait, quod actio proprie est huius principii, scilicet potentie inferioris, est per potentiam, actibus autem naturalibus, & liberum per solam extrinsecam denominationem conveniunt, non autem per intrinsecam denominationem, sicut conveniunt potentias, & sic idem numero actus ex adventu rationis potest, de non libero fieri libero, non sic potentia adeo fit modo naturaliter activus modo liberè, licet etiam ut dixi, quando dicitur actus in hoc sensu de non libero fieri liberum accipitur pro contingente, & prout libertas opponitur necessitati, quo sensu hæc de libertate non loquimur, sed de libertate essentiali, quæ stare potest cum necessitate, & contingente.

177 Secundò principaliter si liberè producat Spiritus Sanctus, ergo potest produci, & non produci, sicut creatura; Tum quia quod producat à voluntate, ut libera, præcognoscitur antè sui productionem, quia nihil voluit, nisi præcognitum; sed Spiritus Sanctus non præcognoscitur antè sui productionem; igitur non producat à voluntate, ut libera, sed ut natura est; Tum quia non producat liberè libertate cõtèr contradictionis, nec cõtèrarietatis, quia possit non produci, nec libertate complacentia, quia sic etiam producat Filius, & non aliter producat Spiritus Sanctus à voluntate, quam Filius. Tum denique quia natura est determinata ad unum, voluntas vero, ut libera est indeterminata ad plura; sed voluntas divina est determinata ad producendum Spiritum Sanctum, & non indeterminata, quia non potest non producere illum, alioquin Spiritus Sanctus non esset ex se, nec esse igitur voluntas, ut natura producat Spiritum Sanctum, & ipse naturaliter, non liberè producat.

Respondetur negando consequentiam, quia non producat Spiritus Sanctus liberè libertate ad opposita, quæ dicitur fore accidentales, & opponitur necessitati, sed libertate essentiali, quæ stare potest cum summa necessitate. Ad 2. patet ex dictis qu. 2. huius disp. præcognoscitur Spiritum Sanctum antè sui productionem, nec tamen sequi, ipsum esse creaturam vel posse non produci, quia non cognoscitur in aliquo priori instanti temporis, vel natura in quo, sed tantum originis, & in quo, ut ibi explicatum est. Ad 3. procedit argumentum ex inferioribus enumeratione graduum libertatis, nam præter illos gradus in argumentò assignatos datur quoque gradus libertatis essentialis, qui est primus inter omnes, tanquam fundamentum aliorum graduum; ut dixi disp. 7. de anima qu. 2. art. 1. & hæc libertate producat Spiritus Sanctus; Ad 4. patet ex dictis n. 168. valdè diversa esse determinationem, qua natura dicitur ad unum determinata, & qua divina voluntas dicitur determinata ad dilectionem Dei, ac productionem Spiritus sancti, enim divina voluntas determinata ad dilectionem Dei, & productionem Spiritus Sancti, non quatenus voluntas est, sed quatenus voluntas divina, & infinita, nam ex sua infinita rectitudine, & infinita obiecti diligibilitate evenit, quod se necessario determinet ad Deum diligendum, ac Spiritum Sanctum producendum; Ubi tamen adhuc advertendum est, quod supra diximus ex Scoto quol. 16. N. & V. hanc determinationem divine voluntatis ad intrinsecè non adhuc esse talem, vel tantam, qualis, & quanta est natura, seu agenti naturalis, quia, cum agens naturale sit aliunde determinatum à superiori agente, ut in agentibus creatis, vel saltem ex se intrinsecè determinatum, ut ad deum intellectum, hinc determinatio agentis naturalis ad unum, vel est prior ipso agente, vel saltem simul natura cum ipso, ac voluntas cum seipsum determinet, determinatio semper est posterior voluntati, & libertate essentiali eius; & hinc est, ut dicebam n. 167. quod in agente naturali, quæ determinatio est prior, vel simul natura cum ipso, idè potentia cadit sub determinationem, & consequenter sub necessitate, inde proveniens, ita quod nulla prout libertas maneat in agentem, ut in voluntate, quia eius determinatio posterior est, non potentia sub determinationem, sed determinatio sub potentia cadit, & hinc est, quod nec talis determinatio, nec necessitas inde proveniens tollit libertatem essentialis voluntatis. Dices, intellectus divinus naturaliter producit Verbum, & per modum naturæ, sive ut natura, & tamen à nullo movetur ad producendum, sed à seipso; & si dices, quod ab essentia movetur, similiter divina voluntas ab ea movetur ad producendum Spiritum Sanctum, & ad amandam illam; ergo nulla maior est ratio, cur divinus intellectus dicatur naturaliter concurrere, & ut natura ad Verbi productionem, quam divina voluntas. Negatur consequentia, ratio namque disparitatis satis constat ex dictis n. 163. quia voluntas simpliciter eligibiliter agit seipsum determinando ad eam partem, quam eligit cum prævia omnium cognitione, atque idè liberè diligit essentialiam, & liberè Spiritum Sanctum producit, non autem naturaliter, quamvis ex eo quod divina est, & circa obiectum infinitum, versatur, summe necessario operetur, quæ tamen necessitas ejus libertati essentiali non præjudicat, tum quia posterior est illa, ut modo dictum est, tum quia ab extrinsecò ei obvenit ex infinitate potentie, & obiecti, non autem ei convenit intrinsecè, quatenus voluntas est intellectus vero non sic eligibiliter se determinat ad Verbi productionem necessitatem, sed talis determinatio ei convenit ab intrinsecò, & est simul natura cum ipso, atque idè ipsa necessario operatur, ut potentia ipsa cadat sub necessitate, non è cõtèr.

Tercio obicitur contra assertionem in se, Filius, & Spiritus Sanctus in divinis habent communem rationem, cur sint essentialiter Deus; ergo si Filius ex vi processions sic dicitur Deus, & producit ut similis producenti, eadem quoque ratio erit de Spiritu Sancto, & sic uterque dicitur Filius, ac utriusque productio generatio; probatur assumptum, quia etiam secundum Scotum p. d. q. 7. l. v. idè divinus intellectus, & voluntas communicant terminis productis naturam divinam, quia sunt potentie infinite, ac proximè ipsi nature adæquate in operando, & in essendo. Conf. quia etiam processio Verbi, si spectetur præcisè infinitate, & consideretur secundum communem rationem productionis intellectiva Verbi, planè Verbum divinum non habet ex vi illius, quod procedat, ut similis in natura producenti, realiter, ac in essendo, quia sic etiam Verbum nostrum procederet simile in essendo, & realiter, & nõ tantum in representando, & intentionaliter, sed hoc habet, quia eius processio est infinita, & à principio infinito; hæc autem ratio communis est, S. S. & eius productioni, ergo &c.

Respondet, quod idè habent communem causam predictam, tamen Filius cum illa communi ratione habet aliam sibi peculiarem, & propriam, ob quam proprie, & in rigore, nedum dici debet, ex vi suæ productionis procedere simile generant.

nerant, sed etiam, ut similem, reduplicative scilicet modum
sue processionis fundatum in principio naturali iuxta dicta n.
170. Ad Consi. quod procedat Verbum divinum, ut simile prin-
cipio producenti in essendo, utique non habet ex vi sue pro-
cessionis precise sumpta, sed ex infinitate eius, hoc habet
ex ratione sua representando, & intentionaliter, hoc habet
ex ratione sua formali, ut Verbum est, & ut ab intellectu pro-
cedit, quia natura sua producit sibi simile, solum intelligendo
fit omnia; hoc enim inter est inter amorem, & Verbum, quod
verbum est naturalis similitudo principii sui productivi, scilicet
intellectus secundum, intentionalis quidem, & in repre-
sento tantum, si intellectus non est adequatus nature intel-
lectu in essendo, nec secundum obiecto sibi realiter identifi-
cato, sicut in nobis; realis vero, & in essendo, si est ita adequatus,
& secundum, ut in divinis, amor vero ex genere suo non
est similitudo, aut imago, exprimens rem amatam, sed potius
pondus in eam; hac igitur de causa Verbum divinum dicitur
procedere, ut simile ex vi productionis, id est, ex ratione for-
mali illius in se considerata precise infinitate, non sic Spiritus
Sanctus, qui procedit per modum amoris, & per principium
liberum, amor autem non est assimilativus amatum, sed univ-
versus, hinc Dionysius de divinis nominibus capit. 4. amorem
vocat, *virtutem univocam*, & August. 8. de Trin. capit. 10.
& l. 13. capit. 9. vocat pondus in rem amatam: *pondus meum
amor meus*; quod si amor est transformativus amatum, ut
aliqui contendunt, preterquam quod id est metaphoricè di-
ctum, hoc neque convenit amori primario, sed tantum se-
cundario, & concomitantur.

179 Dices, si Verbum hic ratione dicitur procedere, ut simile
producenti ex vi sue productionis, ergo ex vi productionis
sue non producit, ut primo Deus, & similis in essendo rea-
liter, sed tantum, ut similis in representando, & intentional-
liter, & ut primo noticia, & ita ex vi productionis sue non magis
procedit Deus, quam Spiritus Sanctus, ut supra vidimus
contra Thomistas. Respondetur, non deesse ex Scotis, qui
concedant sequela assumpti, dicentes, notitiam genitam in
generatione Verbi, & amorem spiritum in processione, S. S.
esse terminos formales, quod nituntur etiam ex Scoto proba-
re, hinc consequenter dicunt, Verbum procedere, ut primo
notitiam, S. S. ut primo amorem, ita Brancasius qu. 6. cit. nu.
40. Hoc tamen nec verè, nec Scoticè dicitur, nam sicut in
creatis terminus formalis est natura, que termino totali, hoc
est, supposito producto ad producente communicatur, non
autem proprietates hypostaticas, sive aliquid naturam ipsam
concomitans, ita quoque philosophandum est in divinis;
Tum quia si essentia non esset formalis terminus divinarum
productionum, illa non esset univoca, nam productio
univoca est, quando productum ex vi productionis eandem
habet naturam cum producente, personam autem divine pro-
ducentes, & producte conveniunt in natura, non in pro-
prietatibus hypostaticis; Tum quia Scotus p. d. 13. lit. T. ait,
saltem esse, quod genitum ex vi generationis sit noticia pri-
mitate originis, quia sequeretur, Filium non habere divinam
essentiam ante quodcumque aliud, tanquam aliorum radicem,
& fundamentum; Neque valet, quod ait Brancasius, Filium,
& S. S. considerari posse, vel quatenus sunt personæ productæ,
vel quatenus constituta in suo esse, in primo sensu notitiam, &
amorem esse terminum primum per se generationis, & spiri-
tionis in secundo autem sensu essentiam esse primum terminum;
Non (inquam) valet, quia quod est terminus primus, & for-
malis tui in fieri, est quoque primum, & formale; ipsam
in facto esse constituentem, ut de se notum est; Tum tandem,
quia hinc sequeretur, Verbum esse vi sue generationis non esse
formaliter, & quidditative Deum contra id, quod dicitur
in Symbolo *Deum de Deo*, quod etiam de Spiritu Sancto Ca-
tholice fatentiam est; Itaque dicendum est, terminum pri-
mum, & formalem utriusque divine productionis esse divi-
nam essentiam, atque ita in hoc sensu utramque personam produ-
ctam ex vi sue productionis esse formaliter, & quidditative
Deum, si quandoque Doctor, notitiam genitam, & amorem
spiritum in Verbi generatione, & in processione S. S. dixit esse
terminos formales, dicendum est, Doctorem intellexisse id
non proprie, sed appropriate, quatenus ex vi earum produc-
tionum Filio appropriatur notitia, & amor S. S. ut explicat
ipismet quolib. 8. art. 3. Cum hoc tamen adhuc fiat, quod
Verbum ex vi sue productionis debeat dici procedere, ut simile
producenti in tali sensu, ut nequeat id affirmari de Spiritu
Sancto, atque ideo productio eius dici possit, ac debeat gene-
ratio, non autem productio istius; & discrimen consistit
in hoc (quod est valde notandum) quod Verbum, ut sic, habet
ut ex vi sue productionis procedat, ut simile in natura prin-
cipio producenti, prescindendo a similitudine naturali in essen-
do, & in representando; hoc enim postea illi accidit ex infini-

tate, vel finite potentie, & obiecti; quare in creatis, ubi
intellectus non est adequatus nature in essendo, Verbum pro-
cedit cum sola similitudine intentionali, & ut primo noticia;
at in divinis, ubi est adequatus, & obiectum concedens po-
tentiam est infinitum, procedit, ut primo Deus, & simile in
essendo, quoniam in Verbo divino similitudo, & representa-
tio intentionalis fit secundum esse substantiale; hoc autem di-
ci nequit de productione Spiritus Sancti, ut sic, quia eius pro-
ductio est per voluntatem, que ex natura sua non habet pro-
ducere simile in natura producenti, nec in essendo, nec in re-
presentando, sed est ratio producenti simile producenti, qua-
tenus voluntas divina est, ac infinita, & hac precise de causa
Spiritus sanctus non dicitur procedere, ut similis producenti
ex vi sue productionis.

180 Quarto, etiam Spiritus sanctus producit per modum nat-
uræ; ergo spiratio est generatio, probatur antecedens, nam
etiam divina natura est principium quo, productionis Spiritus
Sancti, aliis eius productio univoca non esset, quia terminus
formalis productionis non esset ejusdem rationis cum prin-
cipio quo, productivo; ergo eius productio dici potest genera-
tio, ut ipsa Filii productio. Respondent aliqui ex nostris ne-
gando antecedens cum ejus probatione, nam essentia divina
concurrit utique cum intellectu divino, ut principium forma-
le quo, partialis productionis Verbi, ac propterea ejus pro-
ductio est generatio, quia concurret, ut principium ipsa nat-
ura; at in productione Spiritus Sancti non concurret essentia sub
ratione principii, sed ut conditio per se requisita ad hoc, ut
voluntati presentetur obiectum, de quo ipsa voluntas imme-
diate, & totaliter producat amorem, atque ideo ejus pro-
ductio non est generatio, quia nec est a natura, nec per modum
naturæ, ita Rada contrav. 14. artic. 1. §. prima explicatio,
qua responso placet etiam Brancasius qu. 6. cit. nu. 45. Verum
sic dicendum relabimur in modum dicendi Thomistatum, qui
ita discerebant num. 146. & rejeiti sunt num. 147. ubi dixi-
mus, divinam quoque essentiam concurre in ratione obiecti
ad secundandam voluntatem pro S. productione, adeo ut si-
mul sumpta constituant proximum, & adequatum prin-
cipium quo, productionis Spiritus Sancti, quam diximus esse
doctrinam Patrum in Concil. Flor. sess. 18. & 19. & quidem
hæc fuit perpetua Scoti sententia pluribus in locis i. d. 2. quæst.
7. §. obicitur contra illam deductionem, & d. 7. quæst. un. §. lo-
quendo tunc, & d. 13. quæst. un. §. aliter ponitur, & d. 1. q. 1.
§. quantum ad primum, & §. quantum ad secundum, & quol. 2.
§. ad primum triplex est ratio, his (inquam) aliisque in locis do-
cet Scotus, solam essentiam non esse adequatum principium
quo, divinatum originem, sed cum intellectu, & voluntate,
scilicet intellectus cum essentia constituit unum totale prin-
cipium quo, & proximum divine generationis, & voluntas cum
essentia unum principium quo, totale, & proximum divine
spirations; quod etiam evidenter ratione probatur, nam essen-
tia immediate est formalis terminus divine processionis, ut
constat ex dictis num. præced. ergo proxime, & immediate est
etiam principium quo, ejusdem processionis, consequentia
probatur, quia in productione univoca terminus formalis in
producto est ejusdem rationis cum principio productivo; &
hoc est argumentum Scoti i. d. 7. quæst. un. §. loquendo tunc,
ubi ita arguit ad hoc probandum; aliquid absolutum est for-
malis terminus generationis; ergo aliquid absolutum est for-
malis ratio, qua agens agit, probat consequentiam, quia im-
possibile est, agens communicare terminum formalem produc-
tionis, nisi agit forma æque perfecta; si sit actio univoca, vel
forma perfectiori, si agit æquivoce; Quando ergo dicere so-
lemus, intellectum, & voluntatem esse principia proxima divi-
narum productionum, planè non excluditur immediatus
essentia concurrens ad actum notionalem, sed solum ita vocantur
ob determinationem intellectus, & voluntatis ad certum
specie, vel quasi specie actum, cum essentia, ut sic, sit prin-
cipium utriusque actus notionalis quasi universale, & per intel-
lectum hæc voluntatem quasi determinetur, & specificetur ad
talem actum, qua de causa appellantur particularia principia,
& proxima. Quare ad argumentum negatur assumptum, ad
probationem dicendæ ex num. 165. in fine, quando dici-
mus, essentiam esse principium quo, productionis Spiritus San-
cti, sicut est Verbi, hoc ita intelligi debere, non quasi sit prin-
cipium distinctum ab intellectu, & voluntate, ut ad eas pro-
ductiones immediate concurret, sed quatenus cum intellectu
constituit unum principium secundum proximum genera-
tionis, & cum voluntate unum principium secundum pro-
ximum spirationis, & ut est unum principium cum intellectu
est naturale tantum, & concurret per modum naturæ, ut est
unum principium cum voluntate est liberum tantum, & con-
curret per modum libertatis, cui accedit, quod ait Doctor
quol. 16. §. quod si obiectum immediate cum voluntate pro-
nitur ad aliquem actum concurrere, tota actio est libera; patet
igitur.

igitur, quod etiam ponatur essentia concurrere per modum
partialis principii ad spirationem Spiritus Sancti, non adhuc
concurrer per modum naturæ, quia applicatur ad agendum a
principio libero.

181 Quinto tandem arguitur contra aliam rationem discriminis
positam num. 171. inter processionem Verbi, & Spiritus sancti,
quod illa sit generatio, hæc vero non, quia Verbum procedit
per modum imaginis Patris, Spiritus sanctus autem minimè;
però id impugnat Suarez lib. 11. de Trinit. cap. 5. si hæc ratio
assignetur, ut distincta a ratione illa de similitudine ex vi pro-
cessionis, quia sumitur ex principio minus certo, certius enim
est, Spiritum sanctum non esse Filium, quam non esse imagi-
nem. Tum 2. quia sumitur ex re valde obscura, obscurem
enim est assignare rationem, propterquam Spiritus sanctus non
sit imago, cum sit similis in natura principio producenti.
Tum 3. quia Filius non est Filius, quia est imago, sed è con-
trario est imago, quia est Filius, quod etiam affirmat Poncius
disput. 10. num. 10. Tum 4. quia ad rationem imaginis, que est
in Filio, solum videtur requiri unitas specifica nature produ-
ctæ cum producente, si talem naturam habeat productum ex vi
producentis.

Respondeo, quæ ibi congerit Suarez adversus eam rationem
de imagine, procedere præsertim contra modum, quo explica-
bitur a Vasquez, quem ibi intendit impugnare, & a quo nos la-
tè distamus in nostra explanatione; & gratis concedimus, hæc
rationem de imagine habere dependentiam ab illa de similitu-
dine ex vi processionis, hoc est, per modum nature, ut dictum
est nu. 173. Ad primum posset argumentum retorqueri contra
rationem discriminis, etiam ab ipso Suarez assignatam, quia cer-
tius est, Spiritum sanctum non esse Filium, quam non esse simi-
lem productionis ex vi processionis, præsertim eo modo, quo ab
ipso id explicatur; cum rationes omnes discriminis, que solent
hic adduci, eadem calumnia subiacent, quatenus omnes sunt
minimis certe, quam sit veritas fidei, ex qua constat, Spiritum
sanctum non esse Filium, unde mitum neque esse debet, quod
hæc ratio de imagine fit minus certa. Ad 2. ratio, cur Spiritus
sanctus non sit imago, quamvis sit similis in natura principio
producenti, jam assignata est numer. cit. ex Ansel. Monolog.
cap. 53. quia nempe Verbum est Patris imago, quia procedit,
ut ipse proles, & pater; hæc est, per modum naturæ, quo
modum non procedit Spiritus sanctus, Ad 3. negatur assumptum,
nam ratio Filiationis fundatur supra rationem imaginis natu-
ralis, & hæc supra naturæ similitudinem in essendo, quare in sup-
posito per vim naturæ productum in natura intellectuali prius
intelligitur ratio imaginis, quæ Filiationis, hinc dicebat Ansel-
mus, Verbum ostendit se esse prolem, & Filium referendo Pa-
tris imaginem, si ergo ex eo probat, esse Filium, quia est
imago parentis, Filius ideo Filius est, quia est imago
autem est imago, quia Filius. Ad unitatem prædictis numer.
172. ad rationem imaginis ultra unitatem specificam naturæ
producti cum producente requiri, quod a producente procedat
modo naturali, & per modum nature. Sed inflat Lezana
traç. 5. disput. 10. quæst. 2. In fine rationem Filii esse priorem ra-
tione imaginis, & rationem imaginis esse prioritatem conse-
quentem rationem Filii; quod probat, quia ratio Filii consistit
in hoc, quod est esse participem naturæ Patris; ratio autem ima-
ginis in similitudine, aut representatione, sed prius est aliquem
esse participem naturæ Patris, quam illum representare, aut illi
assimilari, nam ideo est illi similis, & illius representativus, quia
participat naturam illius; ergo prior est ratio Filii, quam ratio
imaginis. Conf. quia prius est, duos parietes esse albos, quam
quod referantur in ratione similis; ergo similiter prius est,
quod Filius Dei intelligatur habens eandem naturam cum Pa-
tre, quæ est ratio Filii, quam quod illum representet, quæ est
ratio imaginis.

182 Cæterum rationem imaginis præcedere rationem Filiationis,
ut ejus fundamentum, satis constat ex adducto Ansel. testimonio
in Monolog. cap. 53. cum inquit: *Verbum mox, ut consideratur,
se prole esse eius, a quo procedit, evidenter solum probat, promptam
referendo parentis imaginem, si ergo Verbum exinde probat evi-
dentissime, esse prolem, hoc est, Filium Patris, quia referat ejus
imaginem, ergo ratio imaginis in secunda persona præcedit ra-
tionem Filiationis, velut ejus fundamentum, & causa, non è
contra; Ad argumentum vero majorem quoad primum partem,
tantum insufficientem, quod scilicet ratio Filii consistat in
hoc, quod est esse participem naturæ Patris præcisè, alioquin
eo ipso sequeretur, quod Spiritus sanctus esset Filius, quia
participat naturam Patris, cum igitur ratio Filiationis consistat
in hoc, quod sit habetudo producti naturaliter similis produ-
centi in natura intellectuali, ut Scot. monet j. d. 3. quæst. unie.
Cuius satis est ad rationem Filii, quod sit participes nature
patris, sed debet eam participare naturaliter, & per modum
nature, adeo quod ratio Filii non tam consistat in participa-
tione nature Patris, quam in modo eam participandi; eo au-*

tem ipso, quod sic participat naturam Patris, statim in eo re-
sultat ratio patens imaginis, ad quam postea sequitur ratio Fili-
ationis ex Anselm. loc. cit. Ad Consi. concedo prius esse,
quod Filius Dei intelligatur habens eandem naturam cum Pa-
tre, quam quod illum representet, sed nego, quod in ea
participatione nature Patris præcisè sumpta sit ratio Filii,
alioquin etiam Spiritus Sanctus esset Filius; Et plane etiam in
suppositis creatis experitur rationem imaginis procedere ra-
tionem Filiationis, cum enim quis maxime assimilatur Patri, &
adamusim referat ejus imaginem, & figuram in facies delinea-
mentis, dicere solemus, cum negare non posse, quia sit ejus;
ergo ratio Filiationis sequitur ad rationem imaginis, non è
contra, nam ex ratione imaginis deducimus rationem Fili-
ationis, non è contra.

183 Hic tamen rursus advertendum est pro defensione, & recta
intelligentia illius secunde rationis, in quod supra innotuit a n.
271. ex sola formali ratione imaginis, quod referendo habere
Verbum, quod sit formaliter Filius; ex formali vero ratione
imaginis in intentionaliter representando habet Filius, ut sic
formaliter Verbum; quare processio secunda personæ, ut for-
maliter generatio, tendit ad factum formalem terminum, ut
formaliter imaginem in essendo, & concomitantur tantum,
ac appropriate in representando; & ratio est, quia, ut ibi di-
ctum est, sola similitudo realis in essendo est essentialiter neces-
saria, & sufficiens ad rationem Filii geniti; similitudo vero in-
tentionalis in representando solum necessaria est, ac sufficiens
ad constituendam secundam personam in ratione Verbi, non
autem in ratione Filii; in quo sensu etiam Fafolus par. 1. quæst.
27. art. 2. dub. 9. approbat secundam illam rationem discrimi-
nis de imagine, & confirmat ex Ss. Patribus Clemente Romano,
Nazianzeno, & Basilio, Epiphano, Hilario, Ambrosio,
Augustino, & aliis ab ipso citatis nu. 61. qui declarantes
rationem imaginis, ac similitudinis, propter quam Filius Dei
& non Spiritus Sanctus habet esse Filii geniti, afferunt solum
similitudinem in natura, & nihil omnino dicunt de alia inten-
tionali similitudine in representatione, & num. 88. probat, hoc
quoque esse de mente duorum Scholasticæ Principum D. Tho-
mæ. 4. contra gentes cap. 1. & Scoti loc. cit. i. d. 10. qu. unad. 1.
hoc (inquam) adnotare opus est ad solvenda argumenta quædam
levioris momenti, quibus Vasquez nititur ostendere, simi-
litudinem intentionalem, & in representando necessariam
esse ad rationem Filiationis, non autem similitudinem tealem,
& in essendo; & alia etiam nonnulla adhuc magis frivola, & im-
probabilia contentit Amicus probare utramque similitudinem, tam
realem in essendo, quam intentionalem in representando esse
necessariam ad rationem Filiationis; etenim si quidem probat,
ostendunt tantum, similitudinem intentionalem necessariam
esse ad constituendam secundam personam sub ratione Verbi,
non verò sub ratione Filii, quæ duarum rationes confundende non
sunt in secunda persona, sed omnino distinguende, cum pen-
des diversos attendatur respectus, ut diximus, i. 58. in fine ex
Scoto quol. 8. art. 3.

QUESTIO QUARTA.

An si Spiritus Sanctus non procederet a Filio, adhuc rea-
liter personabiliter distingueretur ab eo.

ARTICULUS PRIMUS.

Status questionis declaratur.

184 Antiqua hæc non minus, quam gravissima controversia mo-
ta est ad investigandum, quid sit principium formale
distinctivum Filii a Spiritu Sancto; nunc Filiatione, vel sola
spiratio activa; si secundum, rectè ex distinctione Spiritus
Sancti a Filio inferatur, eum a Filio procedere, si primum, igitur
per impossibile circumscripta a Filio spiratione activa, ad-
huc remanebit ratio distinctiva; Ceterò tamen statum hujus
controversiæ difficultates est apud Theologos, nam antiquiores
quidam referent Scoto i. d. 1. qu. 2. statum controversiæ esse
luculentè admittente, ut proflus repugnantem, ac irrationabi-
lem, quia commune proloquium est apud Philosophos, dato
uno impossibili multa sequi, scilicet quamlibet contradi-
ctionis partem; sed Spiritum Sanctum a Filio non procedere
est omnino impossibile, quia oppositum est omnino neces-
sarium; ergo data hæc hypothesi, quod non procederet a
Filio, utraque pars contradictionis sequitur, scilicet quod
distingueretur, & non distingueretur ab eo; ac proinde di-
cebat, questionem hæc esse proflus inutilem, ac super-
vacaneam. Cæterum hæc dicendi modus, & respondendi huic
questioni ab omnibus modo resellit, sicut ab omnibus
admittitur modus arguendi ex hypothesi impossibili tan-
quam